

اورتہ آیبادہ

اسلامیٹک انٹشار ایتمذکی زمانہ عابد بر آبدہ

و . بارنولم

شورالر اتحادی علوم آقاده بیسی اعضاسندن

روس علوم آقاده میسنک آسیا موزہسی ایچین ۱۹۱۴ سنہ سنده «احمد زکی ولیدی» طرفندن آلدہ ایدیلهن یازمالر آراسنده، لسان و املائی قدیم اوزره یازیش آنونیم برتفسیر تورکی واردر [Cod. Mus. As. 332 co-Walidow; 1914, Nr. 2475]. باش طرفلری بوزوق اولان یازما [ورق ۱ آ] ۱۸ نجی سورہ نک دردنجی آتی ایله باشلاپور . عربجه متنک سطرلری آراسنه تورکجه ترجمہسی علاوہ ایدیلمشدر . مذکور سورہ نک نہایتندہ ینہ تورکجه اولارق تاریخ مقدس ایله پیغمبرک حیاتنه عائد حکایہلر موحوددر . ۴۰ و ۴۱ نجی ورقلر آراسنده بویوک بر قسم نقصاندر ؛ بناءً علیہ قرآنک متنندن یکریمی ایکنجی سورہ ایله (اون برنجی آیتدن صوکرآ) ۲۳ - ۴۷ نجی سورہ نک نہایتی نقصاندر . ۷۵ نجی سورہ [۲۷ نجی آیتدن صوکرآ] ایله ۷۶ و ۷۷ نجی سورہ لرک نہایتی یالکز عربجه متنده مذکور اولوب ترجمہسی یوقدر . بر جوق یرلرنده متن داخلمده کی ترجمہلر یرینہ ، مختلف قرآن آیتلری آراسنه درج ایدیلمش اولان تورکجه شرحلر اقامہ ایدیلمشدر . اثرک نہایتنه یاقلاشیلدججه ، مؤلف ، تورکجه دن ، مادرزاد لسانی اولدیغی آ کلاشیلان عجمجه ینہ داها صیق اولارق آتلاپور . کذلک تورکجه متنده ده آرا صیرا اسکی عجمجه کلهلر استعمال ایدیلمکده در : «مسجد» یرینہ «مزکیت» کی [ورق ۱۷ ب ، ۳۹ آ ، ۱۳۹ ب ، ۱۴۴ ب ، ۱۴۵ آ] . بو اثرک کاشفی ، یازما حقنده یالکز قیصا برنوط نشر ایتمشدر که [۱] ، بو نوطده «پ . مه لیورانسکی» طرفندن [۲] ۷۱۰ هـ تاریخنده وجوده کتیریلہن «ربغوزی» نک «قصص

[۱] زایسکی ، XXIII ، ص ۲۴۹

[۲] «المظفریہ» بارون روزن نامنه نشر ایدیلمشدر ، ۱۸۹۷ ، ص ۲۷۹ - ۳۰۸ ؛ بریتیش موزہ نومده کی یازمه ینہ نظراً مکمل [ریو Rien نک تورکجه یازمه لری ، ص ۲۶۹-۲۷۳] .

الانبیا « سنه عائد نا تمام پارچا ایله ، لسان آبده سی اولوق دولایسیله ، مقایسه ایله یلن تفسیرک دها اسکی اولدینی قید ایئتشدور . « ساله مان Saleman » تفسیرک لساتی دها تقصیلاتلی تدقیق ایده چکدی ؛ شیمدی ایسه « آ . سامائیوویچ » طرفدن تدقیق ایدیله چکدر . دائماً تکرر ایتمکده اولان « یلافیج » (پیغمبر) ایله « سف » - « سو » یینه - کله لری ، لسانک اسکیلکنه و « ربغوزی » اثرینک لسانی ایله قرابتی اولدیغنه کافی دلیل تشکیل ایده بیلیر . صیق صیق ذکر ایذیلان « یفلاق » کله سی (پک معناسنهدر) ، هم تفسیرده هم ده « ربغوزی » نک « فصص » نده مشترکدر : [یفلاق اسان ، یفلاق بختی ، یفلاق خوش ، یفلاق اولوغ] .

اینی یوفنا معناسنه اکثریا « اذکو » یا خود « ازکو » و « یوز » کله لری استعمال اولونوبوز ؛ فقط بعضاده مثلا صوک سورده عائد شر حده [ورق ۱۴۷ ب] « یحشی » و « یمان » کله لری ده قوللانیلمقده در :

« شیطان شتر دین (!) آدم شتری یمان راقی ترور » .

تفسیرده کی اسکی کله لر آراسنده صهریت عنوانلندن اولان « ایچی » [۱] یعنی « آغا » کله سی ده واردر :

« حمزه بن المطالب یلافیج عه نینک ایچی اردی » [ورق ۲۷ ب]

اکثریا اقربا معناسنه « قداش » کله سی قوللانیلمقده در [۲] . مثلا « یوسف » ، « ماریا » نک قداشیدر [ورق ۱۷ ب] .

« سامائیوویچ » ک نظر دقتی جلب ایئتدیکی برفقره [ورق ۶۵ ب ، ۵۵ نجی سورده ۲۹ نجی آیه عائد شر حده در] بالخاصه مهمدر : بوققره ده ، اورتا آسانک تورکجه متلرندیم اوزمانه قدار بولونمایان « چلی » [۳] کله سی واردر . بو کله دینی برمعداده قوللانیلمیور ؛ سیاچی بر کوله نک افندیسنه خطابی طرزنده [یا صلم] قوللانیلیور [بر وزیر حکمدارینه

[۱] بائیکیز : سلچوق تاریخی کلیاق ، هوسنا طبی ، ج ۲ ، ص ۱۳۳ ؛ ناشرک نوطه سنه عائد « بارون روزن » ک تصحیحاتی ، زابیسکی ج ۴ ، ص ۴۵۰ ؛ - اورخون کتابلرنده äčä ، « رادلوف » ، اسکی تورک کتابلری ، ۹۵ ؛ - « طومهن » ، اورخون کتابلری ، ۱۲ ، ۴۴

[۲] فون لوق ، Chustuanift . ص ۱۷ ، سطر ۲۵

[۳] اسلام آنسیقلوبه دیسنده « چلی » حقنده کی مقاله م ، ج ۱ ، ص ۸۶۶ ف

«کل بوم هوفی سائہ» آبتی ایضاح ایدرکن شاشیریور؛ سیاہی کوله حکمدارک سؤالنه جواب ویرمکی درعهده ایدیور؛ حکمدار کوله نک جوانبہ زیادہ سیلہ تظمین ایدیلدیکندن، وزیر، حکمدارک امریلہ لباس ومقامنی درحال کولہ یہ ترک ایدیور [.

تفسیرک لسانی هیچده متجانس ده کیلدر؛ پیغمبرمعناسنه «یلافتح» دن باشقا «رسول»، پیغامبر، ایلی» [«ایلچو» دخی یازیلدور، ورق ۷۲ ب و ۷۳ آ] کله لری ده قوللانیلمقدہ در. عجمجه «میرزاده» [ورق ۹ آ] نسبه داها اسکی بزمانه مائدر. بوتون بونلر، تقریباً شیمور دوزیبه عائدتی محتمل اولان بویازماده، اصل اثرک لسانک قسماً یکیشدیریلدیکنی کوستریور. تفسیر، یالکز لسان متبعلری ایچین دکیل، اسلامیتک انتشاری زمانه عائد بر آبدہ اولیق ختیلبله تاریخ مدنیت متبعلری ایچین ده پک زیادہ اهمیت حائرر؛ ته گیم، اوتوز سنه اول «براون» طرفندن تدقیق ایدیلن عجمجه تفسیرده بویله ایدی [۱]. هرایکی اثرده آتویم و تازیحسردر. هر ایکی یازمانک محتویاتندن ده، مؤلف ایله مملکتی و حیاتی لحقده یالکز بالواسطه معلومات آلدہ ایدیلہ یلمکده در.

توریکه، تفسیر، اسلامبله همحدود ازاضیده، تورک ساحه سنه قارشنی «ماوراءالنهر» ده یازیلشدر. خکایه ایدرلرکه «سمرقند» ده، «بخارا» ده، ویا «ماوراءالنهر» ک هرهانکی برطرشندہ اطفاقی مشکل بر حرایق ظهور ایتدیکی زمان «اصحاب الکرف» ک اسملری بر منصورى کاشداوزریبه یازیلوب آتسه آتلیزسه آتش همان سوزرامش [۲]. مؤلف بالذات بو وقعه نک شاهدی اولدیغنی ادعا ایدیور:

[ورق ۹ آ]. «علما لاز انداغ ایمشیلار کیم قایم یردا اوت توتاشسا انداغ کیم سمرقندیا بوخارادا توتشور ارسا ماوراءالنهر نیا توتشور ارسا اوتنی اوچورو بیلماسالار عاجز بولسالار اوتنی اوزیتماق اوچورماک اوچون اصحاب الکهف اتلارنی منصورى کاغذ اوزا تیب اول اوتغا کامشسا اوت اوچکای تنکری تعالی قدرتی بر لاینب ایمشیلار اول ایت ایتنی بو اتلارنی کشماک لیکنی کتاب قوشغوجی مصنف یاد قیلماق (!) ولیکن کیندین الحاق قیلمش لار کیم تیب بتیلدی».

[۱] JRAS ، ۱۸۹۴ ، ص ۴۱۷-۵۲۴

[۲] «طبری» تفسیرنک کنارنده بولونان «تفسیر نیشابوری» به باقیکنر ، ج ۱۵ ، ص ۱۲۰ : «عن ابن عباس ان اسماء اصحاب الکهف تصلح للطلب والهرب واطفاء الحریق تکتب فی خرقة ویرى بها فی وسط النار» .

اصحاب کھف افسانہ سنک اور تا آسیادہ « تورقان » جو ارندہ کی ساحہ یہ حصر و تحدید ایثدیکی معلومدر . تفسیرک مؤلفی بونوع مطابقت Identification لردن خبردار ده کیلدر . اونک فکر نجه اصحاب کھف یونانی ایڈیلر ، « افسوس » اسمندہ کی یونان مملکتندہ یاشارلاردی [یونانی ایلندا بیرایل اردی افسوس اتلیغ] ؛ اصحاب کھفک اویقویہ دالماسی ایله اویقودن اویانماسی آراسندہ کچن مدت ظرفندہ بومملکتندہ حاکمیت یونانیلردن رومالیلرم کچمشدی : [ورق ۹۰ اول مملکت یونانی لاردین باردی رومی لارغا توشدی] . پیغمبر افسانہلری ، دوغرو اولارق سوریه به ودولایسیله فلسطینه انحصار ایثدیلمکدهدر . « قدس » دائماً « بیت المقدس » تسمیه ایثدیلمکدهدر . « عیسی » نک حیاتندن بحث ایثدیلیکی زمانه غریبدرکه - « مصر » ه فراردن بحث ایثدیلمکدهدر « سوریه » به [شام] فراری ذکر ایثدیلیور : « عیسی » « شام » « دن » « قدس » ه عودت ایثدیور [ورق ۱۸ب] .

المزده کی یازی ، محتویات و شکل اعتباریله قرآن تفسیرلرینک ایلمک دورینه عائددرکه ، « غولب تسیهر » ه نظراً ، « تفسیر طبری » بو دورک اعتلا نقطه سنی کوستریر .

بو کتاب ، بویوک برقیمی « ابن عباس » ه ارجاع ایثدیلمن عینی عنعنوی تفسیر اولوب « حسن البصری ، مقاتل ، قتاده » الخ کی تکرر ایدهن عینی راویلری ، ومؤخر کلامه عائد هیچر ایز بولونمتمسزین پیغمبرلره عائد مفصل افسانہلری احتوا ایدهر . مؤلف بوخصوصه عائد کتابلره کافی درجه ده واقفدر ؛ « محی الدین بن صائب الکلبی » [وفاتی ۱۴۶ ه] نک زمانزده موجود ایلمایان معروف قرآن تفسیرندن بحث ایثدیور [۱] ؛ « ابو بکر » « الکلبی » به استناداً ایلمک مسلمان اولارق کوستریلمکدهدر : [ورق ۷۳ آ . - ۵۷ نجی سوره ۱۰ نجی آیت] :

« الکلبی ایثور بوآیت ابو بکر الصدیق رض اوجون ایندی ایننک فضل ارتوق ایننک اوجون کیم اول مسلمان اولبولدی . »

« محی الدین ابن اسحاق » ک تاریخ کتابی اثرک متعدد یرلرنده ذکر اولونویور ؛ [ورق ۴۹ب . - قرال Tubtâ نک مکه ، مدینه ویهودیلا ایله اولان مناسباتی] [۲] ، [ورق ۱۴۲ب . -

[۱] باقیکر : زاخو ، ابن سعده ، ج ۳ ، مدخل ۲۲

[۲] باقیکر : طبری تاریخی ، ج ۱ ، ص ۸۹۲ ؛ طبری تفسیری ، ج ۲۶ ، ص ۹۷

خریستیانلرک «ذونواس» زماننده تعقیبیلری [۱]. ۹۳نجی سوره ۱۰نجی آیت [ورق ۱۳۷آ] « صوفی ابراهیم بن ادھم » ک بر کلامی علاوه ایدیلشدر :
 « ابراهیم بن ادھم (!) ایتدی ناکاه قوم تیلانجی لارا آ زوقیمز آخرت غا التور تیر »
 ۸۰نجی سوره یه طائد اولارق ، ۳۲۱ تاریخنده وفات ایدن نحو یوندن « ابن درید » عطفاً دینیلور که [ورق ۱۲۵آ] ، اکر پیغمبر کندیسنه نازل اولان وحیلردن هر هانکی بریسنی کتم ایتس اولسایدی ، بونی ، مطلقاً بالذات جناب حق طرفندن امر ایدیلش اولدینی ایچین یایمش اولوردی :
 « ابن درید ایتور اکر یلا فح عه قر آندا نارسا یشورور ارسا بو آیت نی یشور غای اردی » .

« ربغوزی » نک « قصص الانبیا » سننده اولدینی کبی [۲] ، اورتا آسیایه اسلاملر طرفندن کتیریلان حرب محاصره آلی ایچون - که اکثریا « منجینق » اولدینی حالده بوراده « منجینق » در - شیطانک ایجاد کرده سی اولدینی ونمرو دک شیطاندن آلدینی بیان ایدیلور [ورق ۳۸ ب] :

« نمرود ایدی ابلیس ناحیله اوکراتورسن کتور کیل تیب ابلیس منجینق قیلو بردی اندا اونکدین کیم ارسا منجینق نی کورمشی یوق اردی بیلماس اردی لار »
 ۴۹نجی سوره ۱۱نجی آیته مربوطاً نسبی حقنده طعن وتشنیعهده بولونیلان مهتمدی بر یهودی قاریسنی پیغمبرک ناصل تسلی ایلدیکی حکایه ایدیلور :

« ابن عباس ایتور بو صفت بنت اخطب کلدی پیغمبرعه قینا یغالیو ایتدی یارسول الله منکا عیب قیلورلار ایتورلار یا کئو دیه تیو یعنی جهودیه تیماک بولور پیغامبرعه ایتدی سن نیشا تیمادنک منم اتام هارون تیو واتام قرداشی موسی بن عمران تیو ورسولیم محمد المصطفی صلی الله علیه وسلم تیو [۳] .

مؤلفک ، قرآن متنی قارئینه خالص تورکجه کله لرله ایضاح ایچین اوغراشمه سی ، حرث تاریخی اعتباریله چوق مهمدر . الله « تنکری » کله سیله کوستریلدیکی کبی ، شیطان دخی

[۱] طبری تاریخی ، ج ۱ ، ص ۹۱۹ ؛ « نولهده که » طرفندن مترجم طبری ، ص ۱۷۶ .

[۲] قصص ، قازان ۱۹۰۸ ، ص ۸۳

[۳] طبری تفسیرندهده مقید اولان [ج ۲۶ ، ص ۸۴] « حسن بصری » نک سوزلری

متعاقباً کلیور .

آرا صبرا [سوره ۲۲، آیت ۳. - ورق ۴۰ آ] «یاک» کله سیله افاده ایدیلکده در. «ملک» ایچین خریستیان [۱] ومانیخه یئست [۲] متئلده اولدیغی کی دائما عجمجه «فرشته» کله سی استعمال ایدیلورکه، یرینه باشقا بر تورکجه کله بولونامادینی آشکاردر. «بورخان» کله سی بودیزمه محب اولان مانیخه یئستلده بالطبع تماماً باشقا بر معناده در؛ مسلمانلرایچین «بورخان» یالکز بر صمدن عبارتدر. «داقانوس» وملت «بورخان» ه طابارلز [ورق ۹. آ. - بورخانغا تنبور اردیلار] . (ابراهیم) که تحریب ایتدیکی بوتلزه «بورخان» دینورلز [سوره ۲۱، ورق ۳۸ آ] . ۵۲. نجی سوره ۲۹ نجی آیتده [ورق ۳۷ آ] «کاهن» «خام» [قام یرینه] کله سیله افاده ایدیلور ۱۰۵ نجی سوره ک هسیرنده نکوس negus «حیشین بکی» اولارق مقیددر .

[Asia Major مجموعه سنیک انکسجی جلدینک ایرنجی جزؤنده - (۱۹۲۵) انتشار ایتشدر . «کوریلی زاده احمد جمال» یک طرفین ترجمه اولومشدر] .

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

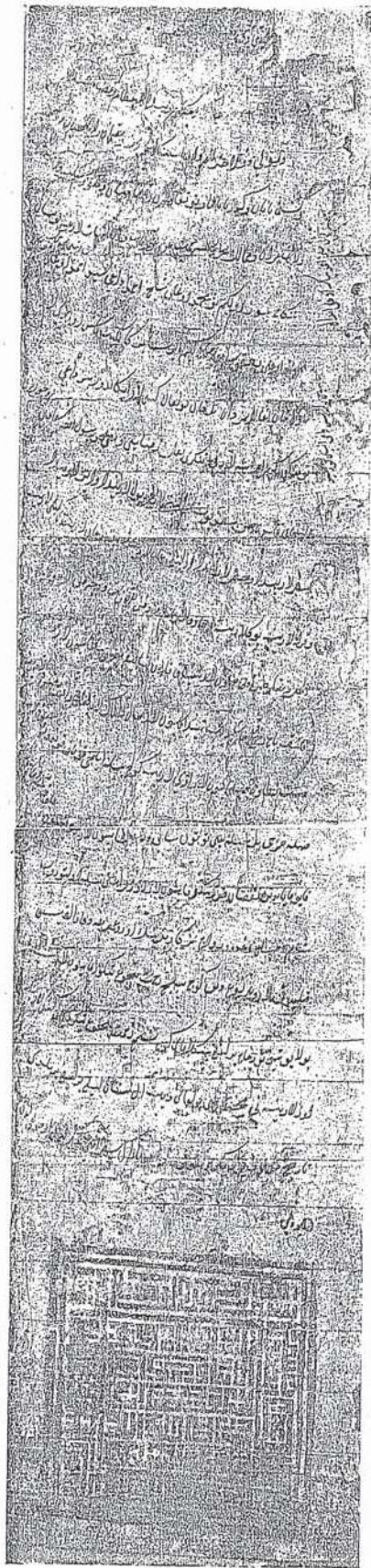
[ ]

[ ]

[۱] ف. ق. مولار، اوینورقا (۱۹۰۸)، ص ۱۰

[۲] رادلوف، Chuastuanift، ص ۳۸. - «فون لوقوق» Chuastuanift، ص ۱۹

(سطن ۳۸) .

قازان پوردنده بولونجف تارخى بر ديشته :

صاحب كرامى خانه يارالمبى

توكيات بخرميس - ايگيبى چله